

แนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1*

GUIDELINES FOR THE ADMINISTRATION OF ECO-SCHOOL FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT UNDER LOEI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

วิศรุต วังคาม*, สุชาติ บางวิเศษ, จุฑามาส ศรีจำนงค์

Witsarut Wangkham*, Suchat Bangwiset, Jutamus Srijumnong

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เลย ประเทศไทย

Faculty of Education, Loei Rajabhat University, Loei, Thailand

*Corresponding author E-mail: Witsarut.boss1993@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) สร้างแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา และ 3) ประเมินแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 297 คน ได้มาโดยการเปิดตารางเครจซี่และมอร์แกน และสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนี $PNI_{modified}$ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.66) สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.47) และค่าความต้องการตามองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนพบว่า ด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด ($PNI_{Modified} = 0.137$) รองลงมา คือ ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามลำดับ 2) แนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 4 ด้าน จำนวน 16 วิธีดำเนินการ 44 โครงการ/กิจกรรม 44 วิธีปฏิบัติ 3) ผลการศึกษาการประเมินแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยภาพรวมมีความเหมาะสมความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.52)

คำสำคัญ: แนวทางการบริหาร, โรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This research aimed to: 1) Study the current conditions, desired conditions, and needs of Eco-School administration for sustainable development. 2) Develop guidelines for Eco-School administration and 3) Evaluate the proposed administrative guidelines. A mixed-methods research design was employed. The sample consisted of 297 school administrators and teachers, selected based on Krejcie and Morgan's table using stratified random sampling. Key informants included 3 school administrators and 6 experts selected through purposive sampling. The research instruments were questionnaires, interviews, and evaluation forms. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, PNI modified index, and content analysis. The findings revealed that: 1) The overall current condition of Eco-School administration for sustainable development was at a high level ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.66), while the desired condition was at the highest level ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.47). The greatest administrative need was found in the aspect of community engagement (PNI Modified = 0.137), followed by natural resource and environmental management, promotion of learning activities, and integration of environmental education into the learning process. 2) The proposed administrative guidelines consisted of four components, 16 operational approaches, 44 projects/activities, and 44 practical methods. 3) The evaluation of the guidelines showed that their appropriateness, feasibility, and usefulness were at the highest level ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.52).

Keywords: Administration Guidelines, Eco-School, Sustainable Development

บทนำ

ในสภาวะการณ์ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อมวลมนุษยชาติ ปรากฏการณ์ที่สะท้อนภาวะวิกฤติ อาทิ ภาวะโลกร้อนที่อุณหภูมิเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 1.1 องศาเซลเซียสเมื่อเทียบกับยุคก่อนอุตสาหกรรม (IPCC, 2023) การทำลายชั้นโอโซน การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล ภัยแล้งที่รุนแรงขึ้น มลพิษทางน้ำ ดิน และอากาศ รวมถึงการสะสมของสารพิษและสารเคมีจากแหล่งอุตสาหกรรมและยานพาหนะ ซึ่งล้วนแต่เป็นปัญหาที่เกิดจากการที่มนุษย์ได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างภาวะมลพิษให้เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทั้งสิ้น สำหรับประเทศไทยการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่ต้องแลกกับทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย อันนำไปสู่ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ภาวะโลกร้อน และการปล่อยก๊าซเรือนกระจกนำมาซึ่งความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคมที่ประเมินค่ามิได้ และต้องใช้ทรัพยากรในการแก้ปัญหาและลดผลกระทบที่ต่อเนื่อง ซึ่งสร้างภาระกับสังคมและงบประมาณของรัฐบาลอย่างไม่มีที่สิ้นสุด จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ทั่วโลกเกิดความใส่ใจด้านสิ่งแวดล้อมและได้ขยายวงกว้างมากขึ้น (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2555) ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายในโลกศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องพัฒนาทุนมนุษย์ ควบคู่กับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม โดยยึดหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่

13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ซึ่งระบุถึงความสำคัญของการศึกษาที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาฐานทรัพยากรของประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2565) อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทยยังคงประสบปัญหาและมีข้อจำกัดหลายประการ อาทิ ขาดแคลนทรัพยากรที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ขาดการบูรณาการในหลักสูตร และเน้นทฤษฎีมากกว่าการลงมือปฏิบัติ (สุพรรณิ อัครเดชเรืองศรี, 2559) ดังนั้น การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดการบริหารที่เหมาะสม เช่น การจัดการเชิงกลยุทธ์ การบริหารเชิงรุก เพื่อขับเคลื่อนโรงเรียนสู่การจัดการศึกษาที่ยั่งยืน (ณัฐพันธ์ เจริญนันท, 2555) เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด มีประสิทธิภาพการบริหารสิ่งแวดล้อมศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานสากลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) เพื่อเสริมสร้างคุณภาพ ชีวิตที่เป็นมิตรภาพกับสิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้กำหนดตัวชี้วัดเพื่อการศึกษาพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นแผนในการกำหนดทิศทาง ปรับเปลี่ยนการพัฒนาที่ให้อบรมผู้ประสงค์ในบริบทสังคมไทย และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ประจำปีงบประมาณ 2567 คือ ในด้านความปลอดภัย ที่ต้องมีการส่งเสริมผู้เรียน ครู และบุคลากรให้มีความรู้ในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และจัดการโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนปลอดภัย และด้านคุณภาพ ที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยน้อมนำศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน พระบรมราโชบายด้านการจัดการศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการสร้าง “Soft Power” จึงมีแนวทางการบริหารจากระดับแผนงานสู่การปฏิบัติ รวมถึงเงื่อนไขความสำเร็จ และบทบาทของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วน ตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่ดีของผู้บริหาร ครู นักเรียน โรงเรียนและชุมชน แต่ปัญหาที่พบ คือ ในบางโรงเรียนยังมีข้อจำกัดในการนำนโยบายหรือกลยุทธ์การบริหารสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติจริง โดยเฉพาะการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้และความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อความต่อเนื่องในการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ และลดประสิทธิภาพในการปลูกฝังจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในหมู่นักเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 1, 2566)

จากสภาพความเป็นมาและความจำเป็นที่จะต้องทำให้เกิดกระบวนการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 เพื่อดำเนินงานการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สอดคล้องกับสภาพที่เกิดขึ้นจริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1
2. เพื่อสร้างแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

3. เพื่อประเมินแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษากรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษา 2) ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) ด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน และ 4) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

2. การศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Study) เป็นการสำรวจเพื่อหาข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ระยะที่ 2 การสร้างแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาพหุกรณี (Muti-case Study) โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จำนวน 3 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) 2) การร่างแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยใช้ข้อมูลจากระยะที่ 1 และผลจากการศึกษาพหุกรณี (Muti-case Study) เป็นกรอบแนวคิดในการจัดทำแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา 3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้แนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ฉบับสมบูรณ์

ระยะที่ 3 การประเมินแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประเมินแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 เพื่อประเมินถึงความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 128 คน และครูผู้สอน 1,146 คน รวมทั้งสิ้น 1,311 คน

2. ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 จำนวน 297 คน ได้มาโดยวิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตารางของเคร

ซีและมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) และสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล การศึกษาพหุกรณี (Muti-case Study) กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าโครงการโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และมีผลงานระดับดีเยี่ยมในการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ทางด้านการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา จำนวน 2 คน 2) ครูผู้สอนด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา จำนวน 2 คน 3) คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 มาตราส่วนประมาณค่า (Rating - Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) 5 ระดับ (Likert, R., 1993) โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ดำเนินการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างรายการคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะหรือเนื้อหาที่มีค่าอยู่ในช่วง 0.60 - 1.00 สำหรับการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ดำเนินการโดยนำแบบสอบถามฉบับที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 จำนวน 30 คน แล้วคำนวณค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, L. L., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.91 ซึ่งอยู่ในระดับสูงมาก

2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ใช้ในการศึกษาพหุกรณี โดยเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และยกร่างแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน เพื่อยืนยันแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

4. แบบประเมินแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษา 2) ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) ด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน และ 4) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ โดยแบบประเมินมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R., 1993)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัย ถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ใน

การเก็บข้อมูลโรงเรียนในสังกัด และส่งแบบสอบถามแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามชุดแบบสอบถามและผ่านระบบ Google Form เสนอต่อกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 297 คน หลังจากส่งแบบสอบถาม 1 สัปดาห์ ผู้วิจัยรอรับแบบสอบถามจากผู้ตอบแบบสอบถาม ในระบบของ Google Form และชุดแบบสอบถาม ภายหลังจาก 2 สัปดาห์ หากยังไม่ได้รับแบบสอบถามจะติดตามโดยการโทรศัพท์ไปสอบถาม เพื่อขอรับแบบสอบถาม

2. ศึกษาพหุกรณี (Multi-case Study) ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารสถานศึกษาในการเข้าร่วมให้ข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ แง่วัน และเวลานัดหมายอย่างชัดเจน และส่งหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยจากสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมให้ข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ แง่วัน และเวลานัดหมายอย่างชัดเจน และส่งหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยจากสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

4. แบบประเมินแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กำหนดคุณสมบัติเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ประสบการณ์ การทำวิจัยด้านการบริหารสิ่งแวดล้อมศึกษา และขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏเลย เพื่อทำหนังสือถึงผู้เชี่ยวชาญ ในการประเมินแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ดำเนินการโดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) และกำหนดเกณฑ์การแปลผล

2. การสร้างแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ดำเนินการโดยใช้แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. การประเมินแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ดำเนินการโดยนำเสนอแนวทางให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินจำนวน 5 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย รายงานโดยภาพรวม จากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 297 คน

การบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	PNI _{Modified}	ลำดับที่
1. ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษา	4.32	0.65	มาก	4.72	0.47	มากที่สุด	0.093	4
2. ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.29	0.61	มาก	4.82	0.50	มากที่สุด	0.124	2
3. ด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน	4.22	0.59	มาก	4.80	0.43	มากที่สุด	0.137	1
4. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	4.27	0.65	มาก	4.78	0.49	มากที่สุด	0.119	3
รวม	4.28	0.66	มาก	4.78	0.47	มากที่สุด	0.150	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษา ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.65) ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = 4.29, S.D. = 0.61) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.27, S.D. = 0.65) และด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.59) สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.78, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = 4.82, S.D. = 0.50) ด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน ($\bar{X}$ = 4.80, S.D. = 0.43) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.78, S.D. = 0.49) และด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษา ($\bar{X}$ = 4.72, S.D. = 0.47) และผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยค่าดัชนีลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็นมีความต้องการจำเป็นทุกด้าน โดยมีค่า PNI_{Modified} อยู่ระหว่าง 0.093 – 0.137 รายด้านที่พบว่ามีค่า PNI_{Modified} สูงที่สุด ตามลำดับความสำคัญ คือ 1) ด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน มีค่า PNI_{Modified} = 0.137 2) ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มีค่า $PNI_{Modified} = 0.124$ 3) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ มีค่า $PNI_{Modified} = 0.119$ และ 4) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษา มีค่า $PNI_{Modified} = 0.093$ โดยเรียงลำดับความสำคัญตามลำดับ

2. ผลการสร้างแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษา 4 วิธีดำเนินการ 10 โครงการ/กิจกรรม 11 วิธีปฏิบัติ 2) ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4 วิธีดำเนินการ 13 โครงการ/กิจกรรม 10 วิธีปฏิบัติ 3) ด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน 4 วิธีดำเนินการ 10 โครงการ/กิจกรรม 11 วิธีปฏิบัติ และ 4) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ 4 วิธีดำเนินการ 11 โครงการ/กิจกรรม 12 วิธีปฏิบัติ รวมทั้งหมด 16 วิธีดำเนินการ 44 โครงการ/กิจกรรม 44 วิธีปฏิบัติ และด้านที่มีความสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งที่สุด ได้แก่ ด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน มีแนวทางการดำเนินการสถานศึกษา จะต้องมีการวางแผนการดำเนินงาน เป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาชุมชน และจัดโครงการพัฒนาอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โครงการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลให้เข้าถึงชุมชน ส่วนวิธีการปฏิบัติ มีการวางแผนตามโครงการ ปฏิบัติตามแผนงาน กำกับติดตาม และการประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการ

3. ผลการศึกษาการประเมินแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาการประเมินแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ในภาพรวม

เนื้อหา	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษา	4.63	0.48	มากที่สุด	4.44	0.60	มาก	4.64	0.51	มากที่สุด
2. ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.59	0.45	มากที่สุด	4.45	0.51	มาก	4.69	0.53	มากที่สุด
3. ด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน	4.50	0.52	มาก	4.40	0.63	มาก	4.61	0.51	มากที่สุด
4. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	4.50	0.46	มาก	4.46	0.54	มาก	4.57	0.49	มากที่สุด
รวม	4.56	0.48	มากที่สุด	4.44	0.57	มาก	4.63	0.51	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.51) รองลงมาคือด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.48) และความด้านเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.57)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 มีประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษา สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 พบว่าสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น พบว่ามีความต้องการจำเป็นโดยภาพรวม 3 อันดับแรก คือ ด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และด้านความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดกิจกรรมโครงการร่วมกับชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจพื้นฐาน และเห็นถึงผลกระทบของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนปัจจุบัน ทำให้บุคคลในโรงเรียนและชุมชน ตระหนักร่วมกันถึง การมีส่วนร่วมในการปรับปรุง ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และโรงเรียน กิจกรรมที่ทำร่วมกันจึงเป็นการนำโรงเรียนเข้าสู่ชุมชน และดึงชุมชนเข้าสู่โรงเรียน เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และใช้ทรัพยากรธรรมชาติผ่านกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสขยายมิติในการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในชุมชนรอบตัวมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพาวรรณ สืบสายทองคำ ที่ได้ศึกษาความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 พบว่าด้านที่มีความจำเป็นมากที่สุดในการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ ด้านการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่าย (พิมพาวรรณ สืบสายทองคำ, 2566) โดยสถานศึกษาที่ดำเนินงานอย่างเป็นระบบร่วมกับบุคลากร ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะสามารถเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงองค์ความรู้และสารสนเทศด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้สะท้อนแนวคิดของการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) และการจัดการเชิงเครือข่าย (Networked Governance) ที่เน้นให้สถานศึกษาทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมโยงความรู้และพลังของภาคีต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาเพื่อความยั่งยืน เมื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยฉบับปัจจุบันซึ่งพบว่า “ด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน” เป็นด้านที่มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุดในเชิงปริมาณ ก็ยิ่งทำให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมจะไม่อาจดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ ข้อมูลเชิงคุณภาพยังชี้ให้เห็นถึงการดำเนินกิจกรรมร่วมกับชุมชนช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านประสบการณ์ตรง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Experiential Learning) ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมในบริบทจริง

2. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 พบว่ามีองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษา มีแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 1) สถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม 2) สถานศึกษามีแผนการดำเนินงาน วิเคราะห์เชื่อมโยงปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ในการสร้างจิตสำนึก

ความรู้ ความเข้าใจให้กับผู้เรียน 3) สถานศึกษามีแผนการดำเนินงาน การสร้างความตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถ่ายทอดสู่คนรุ่นถัดไป 4) สถานศึกษามีแผนการดำเนินงาน จัดเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงระบบเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ รวมเมฆ ได้ทำวิจัยเรื่อง การเทียบเคียงการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นองค์การทางการศึกษาที่จัดการศึกษาภาคบังคับของประเทศไทย มีส่วนสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ขับเคลื่อนประเทศทุกภาคส่วนเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จึงให้ความสำคัญต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม และมีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนได้เรียนรู้จากธรรมชาติโดยตรง บูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ ต่าง ๆ และกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง มีจิตสำนึก และเจตคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม (จุฑารัตน์ รวมเมฆ, 2559)

องค์ประกอบที่ 2 ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 1) สถานศึกษามีมาตรการประหยัดพลังงาน และการใช้ไฟฟ้าอย่างมีประสิทธิภาพ 2) สถานศึกษามีการปลูกต้นไม้ และจัดพื้นที่สีเขียวอย่างเหมาะสม 3) สถานศึกษามีจุดแยกขยะที่ชัดเจน และเพียงพอ 4) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครู นักเรียนมีบทบาทสำคัญในการดูแลทรัพยากรในสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรกฤษณ์ ถินคำเชิด ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมโรงเรียนรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด พบว่า การดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เช่น การจัดการน้ำ พลังงาน การแยกขยะ และการดูแลพื้นที่สีเขียว ไม่เพียงแต่ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่าเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงเข้ากับการดำเนินชีวิตของนักเรียน โดยกิจกรรมต่าง ๆ ถูกออกแบบให้เห็นถึงความสำคัญของการปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลเชิงพฤติกรรมที่ชัดเจนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับสถานศึกษา (จักรกฤษณ์ ถินคำเชิด, 2564) ทั้งนี้แสดงให้เห็นถึงการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) ภายในโรงเรียน ที่เอื้อให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกฝนตนเองผ่านกิจกรรมจริงในบริบทชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยัง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ญัฐดารุณี ศรีเคน ที่ศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนตามแนวคิดสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยพบว่า การจัดโซนพื้นที่สีเขียวในโรงเรียนถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างบทบาทของผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติภายในโรงเรียน และควรมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (ญัฐดารุณี ศรีเคน, 2567) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “การเรียนรู้เชิงปฏิบัติในบริบทจริง” (Situated Learning) ที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมจริง ที่ไม่ใช่เพียงการเรียนรู้ในชั้นเรียน ซึ่งผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มร่วมกันว่า การบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ได้ในชีวิตจริง ยิ่งทำให้กิจกรรมเหล่านั้น เป็นแบบอย่างของการจัดการที่ยั่งยืนในระดับโรงเรียนอย่างแท้จริง โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จจึงไม่เพียงเน้นที่การปลูกฝังความรู้เท่านั้น แต่ยังมุ่งสร้างนิสัยที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ผ่านการลงมือปฏิบัติ การรับผิดชอบร่วม และการเรียนรู้ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตนเอง

องค์ประกอบที่ 3 ด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน มีแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 1) สถานศึกษามีการวางแผนการดำเนินงาน เป็นศูนย์กลางในการให้

ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) สถานศึกษามีการจัดทำโครงการร่วมกับหน่วยงานภายนอกเพื่อส่งเสริมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 3) สถานศึกษามีการดำเนินงาน เป็นต้นแบบในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่ช่วยพัฒนาสังคมในระยะยาว 4) ผู้บริหารเปิดรับความคิดเห็นจากนักเรียน ครูและชุมชนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐฐครินทร์ พรหมเผ่า ที่ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารความร่วมมือพหุภาคีเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา โรงเรียนบ้านน้ำมิน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Place-Based Education) เป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการดึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน ท้องถิ่น และประชาชน เข้ามา มีบทบาทร่วมกันในการจัดการศึกษา รูปแบบการบริหารความร่วมมือพหุภาคีดังกล่าวเปิดโอกาสให้สถานศึกษาไม่เพียงทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้ แต่ยังเป็นศูนย์กลางของการรวบรวมการจัดการศึกษาโดยใช้โจทย์จากพื้นที่จริงเป็นฐานในการมุ่งแก้ไขปัญหาคาใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อนำมาพัฒนาแผนการจัดการศึกษาให้ตอบสนองต่อบริบทของชุมชนโดยตรง (ณัฐฐครินทร์ พรหมเผ่า, 2567) ซึ่งเป็นการบูรณาการแนวคิดของ “การศึกษาที่ตั้งอยู่บนฐานของพื้นที่” กับ “การบริหารจัดการแบบเครือข่าย” ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีบทบาทหลากหลาย ส่งผลให้เกิดความยืดหยุ่นในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และเพิ่มโอกาสในการสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากแนวทางดังกล่าว โรงเรียนจึงไม่เพียงทำหน้าที่สื่อสารนโยบายและดำเนินกิจกรรมเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาแผนดำเนินงานที่เปิดกว้าง โปร่งใส และสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดประชุมชี้แจง การเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และการเชื่อมโยงเครือข่ายที่พร้อมสนับสนุนทั้งทรัพยากร ความรู้ และแรงงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังสะท้อนหลักการของ “การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย” (Meaningful Participation) ที่มิใช่เพียงการมีบทบาทเชิงสัญลักษณ์ แต่เป็นการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบในทุกกระบวนการของการจัดการศึกษา ลักษณะการบริหารแบบนี้จึงถือเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับรากฐาน โดยเน้นการบูรณาการระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างแท้จริง และยังเป็นรูปแบบที่สามารถนำไปปรับใช้ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาในบริบทอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ 4 ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ มีแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 1) สถานศึกษามีการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน 2) สถานศึกษามีการติดตามผลลัพธ์ของกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาอย่างสม่ำเสมอ 3) ผู้บริหารสนับสนุน และสร้างแรงจูงใจให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา 4) ครูส่งเสริมและจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง จากการปฏิบัติให้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณิ อัครเดชเรืองศรี ที่ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน พบว่า การดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งในระบบและนอกระบบ ต้องอาศัยการบริหารจัดการเชิงนโยบายที่ชัดเจน โดยเฉพาะการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ผู้บริหารจึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ผ่านการสนับสนุนให้ครูมีองค์ความรู้และทักษะด้านการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ (สุพรรณิ อัครเดชเรืองศรี, 2559) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่เน้นการวางแผนระยะยาว การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการติดตามประเมินผลอย่าง

ต่อเนื่องเพื่อให้สามารถปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนได้อย่างทันสถานการณ์ โดยเฉพาะในยุคที่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีระบบการติดตามผลและประเมินผลที่สามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบายได้จริงในด้านการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมการอบรมพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมครูเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เพราะบทบาทของครูถือเป็นปัจจัยสำคัญในการปลูกฝังเจตคติที่ดี และพฤติกรรมที่ยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อมในผู้เรียน ครูที่สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการลงมือปฏิบัติ (Hands-on Learning) และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนในฐานะ “พลเมืองสิ่งแวดล้อม” จะช่วยให้การเรียนรู้เกิดขึ้นทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรมควบคู่กัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตติกร โสมสมบัติ ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ซึ่งพบว่าปัจจัยความสำเร็จของโครงการด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา คือ การสนับสนุนและพัฒนาทักษะของครูอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน และสามารถปรับประยุกต์ได้ตามบริบทของแต่ละสถานศึกษา (รัตติกร โสมสมบัติ, 2563) จากการวิเคราะห์ร่วมกันของทั้งสองงานวิจัย จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาไม่สามารถแยกขาดจากการพัฒนาศักยภาพครูและการออกแบบเชิงนโยบายของโรงเรียนได้ หากต้องการให้สิ่งแวดล้อมศึกษาเกิด ผลลัพธ์ที่แท้จริงและยั่งยืนในระดับสถานศึกษา ผู้บริหารและครูต้องทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ภายใต้เป้าหมายที่ชัดเจนและสามารถวัดผลได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 มีผลสรุปการวิจัยดังนี้ 1) สภาพปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน รองลงมาคือ ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามลำดับ 2) แนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษา ควรมีการเชื่อมโยง เนื้อหาความรู้ ความเข้าใจพื้นฐาน ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา กับรายวิชาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงสำคัญของสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน 2) ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรส่งเสริมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อส่งผลต่อการสร้างพฤติกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 3) ด้านการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน ควรวางแผนการดำเนินงานร่วมกับชุมชนหรือหน่วยงานภายนอก ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการพัฒนาและดูแลสิ่งแวดล้อมร่วมกัน 4) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ควรเริ่มจากนโยบายของผู้บริหาร กำหนดหลักสูตรที่เหมาะสม ส่งเสริมการอบรมพัฒนาศักยภาพครูเพื่อเสริมสร้างทักษะความรู้ ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้เรียน 3) ผลการประเมินแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแนวทางนี้มีความเหมาะสมสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน

สิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้งในภาพรวมและบริบทเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา และมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาวิจัยองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยความสำเร็จ ของการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) ควรศึกษากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษารูปแบบอื่นเพื่อการเปรียบเทียบ 3) ควรสร้างคู่มือพัฒนาแนวทางการบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเลย เขต 1

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2555). รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2555. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- จักรกฤษณ์ ถินคำเชิด. (2564). การพัฒนากิจกรรมโรงเรียนรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จุฑารัตน์ รวมเมฆ. (2559). การเทียบเคียงการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2555). การจัดการเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ณัฐธาดารุณี ศรีเคน. (2567). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนตามแนวคิดสิ่งแวดล้อมศึกษา. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 4(6), 730-742.
- ณัฐศรัณฐ์ พรหมเผ่า. (2567). รูปแบบการบริหารความร่วมมือพหุภาคีเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา โรงเรียนบ้านน้ำมิน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2. วารวิจัยวิชาการ, 7(4), 130-142.
- พิมพาพรรณ สืบสายทองคำ. (2566). การศึกษาความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา ลพบุรี เขต 2. วารสาร Lawarath Social E-Journal, 7(1), 40-57.
- รัตติกโร สมสมบัติ. (2563). รูปแบบส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนในสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการศึกษา. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 1. (2566). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2567. เลย: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 1.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). คู่มือเกณฑ์การประเมินมาตรฐานโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: อินเตอร์-เทค พรินติ้ง จำกัด.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 139 ตอนพิเศษ 258 ง หน้า 1 (1 พฤศจิกายน 2565).

สุพรรณิ อัครเดชเรืองศรี. (2559). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

Cronbach, L. L. (1990). *Essentials of Psychological Testing*. (5th ed.). New York: Harper Collins.

IPCC. (2023). *Climate Change 2023: Synthesis Report, Summary for Policymakers*. Geneva: IPCC.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

Likert, R. (1993). *A Technique for the Measurement of Attitude*. Chicago: Rand Mc Nally.